

ДО 90-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЮРІЯ ОЛЕКСІЙОВИЧА ПОЛЯНСЬКОГО

УДК 78.071.1 (477)

СУМАРОВА В. Г.

ЮРІЙ ПОЛЯНСЬКИЙ – ХАРИЗМАТИЧНА ОСОБИСТІТЬ, ЛІДЕР, ПЕДАГОГ-НОВАТОР

Охарактеризовано багатогранну діяльність Ю. Полянського – автора школи, професора, кандидата мистецтвознавства, віолончеліста, вченого, педагога-новатора, одного з найкращих методистів України. У своїх методичних пошуках оптимальної моделі формування музиканта-виконавця вчений спирався на прогресивні традиції школи, у якій переважав художній, творчий напрям. Саме він є стрижнем науково обґрунтованої системи виховання музикантів протягом усіх етапів набуття професіоналізму. Кульмінацією науково-методичної і педагогічної діяльності Ю. Полянського стала організація унікальної кафедри наукових основ музичної освіти, яку він очолював протягом десяти років (1979–1989). Уже в цьому статусі він був організатором і учасником численних наукових конференцій, круглих столів, методичних розробок у різних містах – Москві, Ленінграді, Єревані, Тбілісі, Ташкенті, Алма-Аті та в багатьох інших містах України. Ґрунтуючись на найкращих традиціях видатних вітчизняних виконавських шкіл, авторська школа Ю. Полянського відзначається системністю й комплексністю міжпредметних зв'язків, які забезпечуються алгоритмізованими моделями дисциплін, розробленими для кожного предмета. Її цілісність спирається на прогресивний метод комплексного художнього виховання музикантів, розроблений на кафедрі наукових основ музичної освіти, яким передбачено вихід на творчу діяльність, формування системи практичних (виконавських) навичок відповідно до творчих завдань у початковій, середній і вищій ланках навчання, взаємозв'язок ланок музичної освіти: школа – училище – вищий навчальний заклад. За життя Ю. Полянського видано майже 50 його наукових і науково-методичних праць. Багато і сьогодні актуальних його праць залишаються рукописними. Популярні в педагогічній практиці і його композиторські твори, цікаві не тільки як художні, вони повною мірою демонструють його прогресивну методіку.

Ключові слова: авторська школа, комплексний метод виховання художнього мислення музиканта, випереджаюче навчання, творча особистість.

Юрій Олексійович Полянський – професор, кандидат мистецтвознавства, віолончеліст, учений, педагог-новатор, один із найкращих методистів України.

Народився Юрій Олексійович 16 жовтня 1925 року в Уссурійську Приморського краю, куди було вислано родину його дідуся-протоієрея. Ці факти біографії митця замовчувалися з відомих причин, і лише цього року їх оприлюднили його сини – Олексій і Сергій.

1931 року разом із батьками Юрій переїхав до Києва. Україна стала для нього справжньою батьківщиною, життєвою і творчою. Тут він почав вчитися в 40-й середній і 2-й музичній школах. Доля подарувала Ю. Полянському зустріч із видатним музикантом Стефаном Вільконським, одним із найкращих на той час віолончелістів і педагогів в Україні, який закінчив Петербурзьку консерваторію по класу О. В. Вержбиловича – одного з учнів засновника російської школи К. Ю. Давидова. Він закохав юнака і в музику, і у віолончель. Однак його навчання перервала війна.

У 1943 році Юрія Полянського і його батьків було депортовано до Німеччини. Людяність, оптимізм і творча енергія, притаманні йому, допомагали жити. Доводилося працювати кучером, вантажником, але й там разом із друзями Юрій організував музичні ансамблі, грав на різних музичних інструментах. Це була і школа життя, і можливість утілити свої творчі зацікавлення. Пізніше він ніколи не згадував цих тяжких моментів, пережитих у Німеччині, навпаки, розповідав про гумористичні епізоди, курйози, музичні експерименти і творчість. Після звільнення (грудень, 1945) його призвали на дійсну військову службу в Радянську армію – у 9-ту танкову дивізію, розташовану в Німеччині. Свою творчість він продовжував і там – організував художню самодіяльність, брав активну участь у виступах.

Після демобілізації Ю. Полянський повернувся до Києва. Завдяки таланту й умінню швидко і якісно навчатися, вступив до музичного училища, а паралельно – на другий курс Київської консерваторії (1951), знову у клас С. Вільконського. Після того, як С. Вільконський залишив консерваторію, він недовго навчався у Г. С. Хохлова (випускника Г. І. Пеккера, представника московської школи). Здобуваючи освіту, зокрема і професійну, Ю. Полянський зрозумів, що навчальний процес можна оптимізувати, удосконалюючи методику формування музиканта-виконавця. Цю ідею він утілював протягом усього свого подальшого життя.

1955 року Ю. Полянський із відзнакою закінчив Київську консерваторію (клас віолончелі Г. Хохлова) і розпочав виконавську кар'єру. Протягом 1956–1958 років працював артистом Державного симфонічного оркестру України, у складі якого грав під керуванням видатних музикантів-диригентів – Н. Рахліна, О. Абендрота, М. Канерштейна. Усе складалося успішно, але він прагнув самовдосконалення і шукав, як оптимізувати процес опанування молодими музикантами професійної майстерності. Так розпочався дуже важливий етап у його житті – педагогічно-організаційна діяльність. Протягом 1958–1962 років він працював заступником директора Київської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату (КССМШ) імені М. В. Лисенка. У цей час його запросили на роботу в науково-методичний кабінет навчальних закладів Міністерства культури України. Ю. Полянський став одним із провідних педагогів-методистів в Україні, дослідником. Він не припиняв своєї основної і, напевно, найбільш улюбленої роботи у класах віолончелі КССМШ ім. М. Лисенка.

Характеризуючи багатогранну діяльність Ю. Полянського, відзначимо, що особливо яскраво розкрився його педагогічний талант у Київській державній консерваторії. У 1960-ті роки на кафедрі струнно-смичкових інструментів прийшли блискучі музиканти – випускники Московської і Київської консерваторій: В. С. Червов, О. М. Горохов, Б. В. Сойка, З. О. Дашак, Б. Б. Палшков, А. І. Венжега, М. К. Чайковська, Б. А. Которович та Ю. О. Полянський. Це було вже друге покоління музикантів, які, розвиваючи традиції засновників київської школи, створили сучасні класи в Київській консерваторії – віолончельний, скрипковий, альтовий і контрабасовий.

1970–1980-ті роки дуже важливі у творчому розвитку Юрія Полянського: він захистив дисертацію «Теоретичні основи підготовчого періоду навчання скрипалів та віолончелістів»¹ (1972) на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства.

Згадує професор кафедри теорії музики НМАУ ім. П. І. Чайковського Тетяна Олександрівна Бондаренко: «Найголовніше, чого прагнув Ю. Полянський, – комп-

---

¹ Полянський Ю. А. Теоретические основы подготовительного периода обучения скрипачей и виолончелистов : дис. ... канд. искусствовед. : спец. 17.00.02 Музыкальное искусство / Полянський Юрій Алексеевич ; Київська держ. консерваторія ім. П. І. Чайковського. – К., 1972. – 282 с.

лексного навчання. Це був творчий підхід. Маленькі діти вчили вірші, читали казки, слухали музику. Саме в цей час Юрій Олексійович працював над кандидатською дисертацією, і його експериментальні уроки допомагали перевіряти теоретичні гіпотези на практиці... Коли я почала працювати в Консерваторії, Юрій Олексійович очолював Республіканський методкабінет у Міністерстві УРСР. Він уже тоді успішно захистив свою кандидатську дисертацію “Теоретичні основи підготовчого періоду навчання скрипалів і віолончелістів”. І найцінніше в цій роботі, мені здається, поєднання теорії і практики, і це на психофізіологічній основі. Тільки зараз, через багато років виходять, наприклад, такі праці, як “Психотехніка сольфеджіо”. І я переконана, що роботи і методика Ю. Полянського випереджали свій час»¹. Відзначимо, що ідеться не тільки про діяльність Ю. Полянського, повною мірою відчувається тогочасний суспільний контекст, вплив об’єктивних обставин, у яких розвивалася музична педагогіка, і суб’єктивних чинників, які формували харизматичну особистість лідера, педагога-новатора.

Як вважають його колеги і сучасники, «кульмінацією науково-методичної і педагогічної діяльності Юрія Олексійовича стає організація унікальної кафедри наукових основ музичної освіти, яку він очолив (1979) і серцем якої був»². Уже в цьому статусі він був організатором і учасником численних наукових конференцій, круглих столів, методичних розробок у різних містах – Москві, Ленінграді, Єревані, Тбілісі, Ташкенті, Алма-Аті та в багатьох інших містах України. За життя Ю. Полянського видано майже 50 його наукових і науково-методичних праць. Багато і сьогодні актуальних його праць залишаються рукописними. Популярні в педагогічній практиці і його композиторські твори, цікаві не тільки як художні, вони повною мірою демонструють його прогресивну методіку. Кафедру наукових основ музичної освіти Ю. Полянський очолював протягом 10 років. 1986 року йому було присвоєне вчене звання професора.

У своїх методичних пошуках оптимальної моделі формування музиканта-виконавця вчений спирався на прогресивні традиції школи, у якій переважав художній, творчий напрям. Саме він згодом стане стрижнем науково обґрунтованої системи виховання музикантів протягом усіх етапів набуття професіоналізму.

Характеризуючи цей період діяльності Ю. Полянського, проректор із наукової роботи Київського інституту музики імені Р. М. Глієра, кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України Юрій Абрамович Зільберман відзначає: «У Києві він переконував чиновників Міністерства культури в необхідності наукового обґрунтування мети, завдань і методів музичного навчання. І, нарешті, домігся утвердження програми науково-експериментальної роботи в системі музичної освіти. У цих нескінченних розмовах, суперечках народжувалось розуміння необхідності “покрокового” визначення завдань кожного періоду навчання. Тоді ми й не уявляли, що через 25 років цим будуть займатися усі міністерства освіти світу, усі навчальні заклади, що “стандарти освіти” будуть обов’язково мати професійні програми, кваліфікаційні характеристики. Що в цих ОПП; ОКХ буде обов’язковий розділ, варіативна частина, у якій буде обґрунтовано кожну навичку, кожне вміння, кожну “компетенцію” майбутнього спеціаліста. Що прийде час інтеграційних процесів, і наша країна теж

---

¹ Цит. за: Полянська Д. О. Школа Ю. О. Полянського в контексті української музичної дидактики : робота ... магістра музичного мистецтва / Полянська Дар’я Олексіївна ; Нац. муз. академія України ім. П. І. Чайковського. – К., 2009. – С. 21–22.

² Сумарокова В. Г. Київська струнно-смичкова школа в контексті Європейського виконавського мистецтва (віолончель-контрабас) / В. Сумарокова // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 1 : Музичне виконавство. – К., 1999. – С. 50.

підпише болонську угоду... Важко уявити, як Юрій Олексійович так далеко міг тоді бачити?!»¹. Цими словами Ю. Зільберман повною мірою розкриває сутність діяльності Ю. Полянського як теоретика і практика, а також окреслює перспективність тих ідей музичної педагогіки, які випереджали свій час.

«Юрій Олексійович, – пригадує доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри культурології НМАУ ім. П. І. Чайковського С. В. Тишко, – був справжнім керівником. Він був лідером. У нас на кафедрі зібрались люди, кожен з яких володів амбіційними і лідерськими якостями. І, треба сказати, він слабких не брав і не боявся брати сильних, не боявся, що його “з’їдять”. Він брав сильних, але порядних. І він не помилився. Бо саме тоді й утворилася справжня команда. Тут його особистий внесок. Звичайно, “музичне мислення” ми б могли написати і самі, без Юрія Олексійовича. А от усю роботу уявити собі від початку й до кінця (внутрішнім поглядом), уміти почати від елементарних навичок ведення смичка і підказати, як нам пов’язати це з навичками мислення, емоційного реагування на музику або з логічною навичкою – ось це міг тільки він, Юрій Олексійович. У кожному разі, він міг це зробити краще за всіх. І в цьому також його безумовно неоціненний внесок»².

Зазначимо, що всі теоретичні праці Ю. Полянського були тісно пов’язані з його педагогічною діяльністю. Специфіка його наукового мислення полягала в глибокому зануренні у проблему, яку він вивчав. Це, зазвичай, вело до перетину кількох наук: фізіології, психології, педагогіки, що надавало можливості досліднику доходити надзвичайно змістовних, переконливих наукових висновків.

Характеризуючи практичне втілення школи Ю. Полянського, необхідно наголосити на її творчій спрямованості. Насамперед, це стосується курсу «Інтерпретація і артистизм», який викладали спочатку як факультативний, а потім внесли в основну навчальну програму для студентів кафедри струнно-смичкових інструментів. Цей курс є центральним у практичному втіленні авторської школи Ю. Полянського. Йому передували лекції з акторської майстерності, які він читав ще наприкінці 1950-х років першими своїм учням у 5-й музичній школі. Він спирався на систему К. Станіславського, якою захоплювався сам, і вимагав від своїх учнів зобразити без інструмента і без слів певний емоційний стан у певних вигаданих умовах. Це, на його думку, дуже розвивало в музикантів емоційні й артистичні якості, такі необхідні у виконавській практиці.

Пізніше, у середині 1980-х років, курс з «Інтерпретації» слухав на групових заняттях клас Юрія Олексійовича з фаху. Наприклад, один твір грали всі учні для того, щоб кожен міг зіграти його по-своєму. І під час виконання сюїти Й. С. Баха, 24-ї прелюдії С. Цинцадзе та інших застосовувався принцип покадрової режисури: твір розкладали на мотиви, фрази, які спільно аналізували. Під кожен розділ створювались цілісна програма, сюжет. По-суті, запроваджений Ю. Полянським у навчальний процес Консерваторії курс лекцій став важливим кроком у розвитку творчої особистості майбутніх музикантів-виконавців.

Наприкінці 80-х років ХХ ст. в Київській консерваторії у програму навчання студентів кафедри струнно-смичкових інструментів було внесено спеціальний курс «Основи професійної майстерності», який мав комплексний характер, наскрізну

---

¹ Цит. за: Полянська Д. О. Школа Ю. О. Полянського в контексті української музичної дидактики : робота ... магістра музичного мистецтва / Полянська Дар'я Олексіївна ; Нац. муз. академія України ім. П. І. Чайковського. – К., 2009. – С. 25, 26.

² Цит. за: там само, с. 58.

структуру (з першого по п'ятий курс із різним почасовим навантаженням у кожному семестрі) і будувався за принципом міжпредметних зв'язків. У проведенні цього циклу брали участь викладачі струнно-смичкової та інших кафедр консерваторії, здійснюючи керівництво тими його розділами, які були в центрі науково-методичних зацікавлень кожного: професор В. С. Червов читав «Основи віолончельної техніки», професор Б. Б. Палшков – «Основи оркестрової майстерності», доцент В. Г. Сумарокова – «Основи художнього мислення музиканта». Юрій Олексійович керував головним курсом – «Інтерпретація і артистизм», проводив групові заняття з фаху, побудовані за дидактичним принципом, розробленим провідними викладачами-дослідниками кафедри наукових основ музичної освіти під його ж керівництвом. На основі засвоєних теоретичних знань розглядалися проблеми інтерпретації музичних творів, художнього впливу на слухачську аудиторію, артистизму як важливого компонента цієї системи.

Результатом діяльності ініціативної групи на кафедрі наукових основ музичної освіти стали алгоритмізовані моделі дисциплін з усіх музичних спеціальностей, у яких відтворено поступовість розвитку виховання художнього мислення, творчої діяльності, формування технічних навичок на основі знань із музично-теоретичних дисциплін. У цих алгоритмізованих моделях дисциплін було передбачено органічний взаємозв'язок між зазначеними напрямками педагогічної діяльності у межах конкретної фахової дисципліни, а також закладено надзвичайно важливий принцип міжпредметних зв'язків – фахових і музично-теоретичних.

Відтворення напрямів розвитку учнів (студентів) в алгоритмізованих моделях дисциплін стає реальним інструментом дослідження різноманітних виконавських шкіл, враховуючи закладений у них принцип об'єктивної послідовності розвитку навичок, можливості певної суб'єктивності їх бачення та відповідного застосування у практичній діяльності. Зважаючи на зафіксовані в алгоритмізованих моделях дисциплін кроки набуття технічних навичок, розвитку художнього мислення та їх частки у педагогічному процесі можливо визначити особливості і пріоритети конкретної виконавської школи.

Упровадження такого циклу в навчальні плани Київської консерваторії, залучення до практичного втілення науково обґрунтованих положень нового дидактичного методу провідних фахівців спеціалізованих кафедр, його популярність серед студентів і результативність їх навчання як представників творчого, художнього напрямку професійної школи характеризують ці пріоритети. Унікальність і перспективність реформування музичної освіти, яке здійснювалося на кафедрі струнно-смичкових інструментів КДК ім. П. І. Чайковського, у той час відзначали найвідоміші педагоги, методисти, музичні діячі, представники різних кафедр у консерваторіях СРСР (див. матеріали конференцій та науково-методичних збірок, присвячених реформаторським пошукам у сфері музичної освіти періоду 1980–1990-х років).

Курс «Інтерпретація і артистизм» мали змогу відвідувати не тільки віолончелісти різних класів, а й студенти всіх кафедр. Як розповідають учні Юрія Олексійовича, це був скоріше практикум із моделювання ситуацій (професор називав це – «ділові ігри»). Наприклад, треба було уявити, що необхідно виконати твір на певній сцені за певних умов. Виникало безліч цікавих запитань і відповідних рішень.

Значне місце в курсі «Інтерпретація і артистизм» належало аналізу музичних творів. На думку Юрія Олексійовича, дуже важливим є початок роботи над нотним текстом. Емоційні враження від твору, аналіз тексту, епохи, коли він написаний. Тобто, втілення самої атмосфери твору. Якщо були аудіозаписи – порівнювалися різні інтерпретації. До речі, дуже важливо, що на відміну від сьогодення, у той час можна

було дістати запис далеко не кожного твору, а тим більш – у різних виконаннях. Потім конструювали каркас виконавської форми, який мав відповідати драматургії твору. Спочатку такий аналіз здійснювали на матеріалі дитячих нескладних п'єсок. Студенти виявляли кульмінацію, будову фрази, знаходили її опорно-смісловий момент. Тобто, усе це вже було моментами інтерпретації. Потім обирали твори більш складні. Кожному студенту цікаво було принести щось своє з фахового репертуару. Незвичним був і процес занять. Конспектів не було – відбудувалося живе спілкування. Щодо артистизму, то, як згадують студенти, вони просто думали про те, що саме може публіку «зачепити». Моделювалися ситуації на сцені в різних стилях гри, бралось до уваги, що комусь із слухачів подобається, наприклад, пафосний стиль, комусь – граціозний тощо. Звичайно, найкращим варіантом вважали такий, коли виконавець умів налагодити контакт із залом. Не всім це вдавалось. Але то є вже певна майстерність. Контакт із залом – це дуже важливий момент виконавського мистецтва, який набувається з досвідом. Для цього музикантові потрібно багато виступати. Важливо, щоб він міг примусити себе слухати. А це можливо тільки тоді, коли глибинний емоційний стан передається на рівні емоцій. Мета занять з «Інтерпретації і артистизму» – розвинути індивідуальність музиканта, виховати здатність індивідуально прочитувати твір, що, власне, і є інтерпретацією. Коли індивідуальність постає як особистість, тоді її гру цікаво слухати. Студенти, яким наприкінці 1980 – початку 1990-х років пощастило прослухати курс «Інтерпретація і артистизм» у контексті всього циклу лекцій із професійної майстерності, застосовують здобуті знання у своїй педагогічній і виконавській практиці й сьогодні.

Ще один цикл, який було введено у навчальний план і який набув розвитку у навчальному процесі протягом 1985–1986 років і до останніх днів діяльності Ю. Полянського, був спрямований на актуалізацію й підвищення якості підготовки майбутніх викладачів. Він вивчався протягом третього й четвертого семестрів як комплексний курс «Методика – практика – основи наукового дослідження». Практиканти створювали поурочні плани занять з учнями на основі алгоритмізованих моделей дисциплін, брали активну участь у діагностуванні рівня підготовки учнів, які навчалися за новими (експериментальними) методиками, під керівництвом консультантів викладали у школі педагогічної практики КДК ім. П. І. Чайковського та в КССМШ ім. М. В. Лисенка.

Форми контролю у нових навчальних дисциплінах були не типовими. Ними передбачалося практичне втілення здобутих знань. У кінці другого, четвертого, шостого та восьмого семестрів під час сесії студенти складали залік за самостійно підготовленим твором. Їхні виступи, інтерпретаційні концепції обговорювали у їх присутності педагоги кафедри струнно-смічкових інструментів і викладачі дисциплін циклу «Основи професійної майстерності».

До іспиту з педагогічного циклу студенти готували науково-методичні роботи, з методики або з історії і теорії виконавства, які вони вивчали протягом першого – третього семестрів. Ця дисципліна також будувалася на засадах методу художнього виховання музикантів із використанням активних форм здобуття знань. Цінувалися роботи, що містили оригінальну концепцію, автори яких спиралися на новітні методики педагогів-новаторів, зокрема й науково-методичні розвідки кафедри наукових основ музичної освіти. На цій кафедрі майже протягом п'яти років діяла студентська наукова лабораторія «Музична освіта: нові напрями виховання й навчання». Як бачимо, уже тоді була створена система, що виводила на ґрунтовне й глибоке методичне забезпечення підготовки виконавців усіх спеціалізацій, які отримували випускники Консерваторії.

Фото 1. Служба у лавах Радянської Армії. Ю. Полянський грає на балалайці (перший зліва у першому ряді) у створеному ним музичному ансамблі (1940). Німеччина. Кінець 1940-х років.

Фото 2. Служба у лавах Радянської Армії. Ю. Полянський грає на баяні. Німеччина. Кінець 1940-х років.

Фото 3. З учителем С. Вільконським (другий зліва). Київ. 1950-ті роки.

Фото 4. З маестро М. Л. Ростроповичем і професором Г. І. Пеккером.
КДК ім. П. І. Чайковського. Після державного іспиту. 1955 рік.

Фото 5. Випускники Київської консерваторії зі своїми вихователями.
Ю. Полянський сидить перший зліва. 1955 рік.

Фото 6. Ю. Полянський виконує соло с оркестром. Київ. 1957 рік.

Фото 7. Ю. Полянський за диригентським пультом. Київ. Кінець 1950-х років.

Фото 8. Урок у КССМШ ім. М. В. Лисенка. 1960-ті роки.

Фото 9. З колегами. Київ. 1971 рік.

Фото 10. З учнями та колегами. Ювілей. 60-річчя. КДК ім. П. І. Чайковського. 1985 рік.

Фото 11. З учнями та концертмейстером О. Дмитрієвою. Ювілей. 60-річчя.
КДК ім. П. І. Чайковського. 1985 рік.

Фото 12. Привітання Ю. О. Полянського з 60-річчям.
Сидять (зліва направо): Р. Гураль та Б. Сойка; стоять: І. Котлярєвський (проректор з наукової роботи), Л. Цвірко (проректор із творчої роботи), О. Тимошенко (ректор), Ю. Полянський, С. Баштан (декан оркестрового факультету). КДК ім. П. І. Чайковського. 1985 рік.

Фото 13. Із сином Олексієм та маленькою онукою Дашею. Київ. 1986 рік.

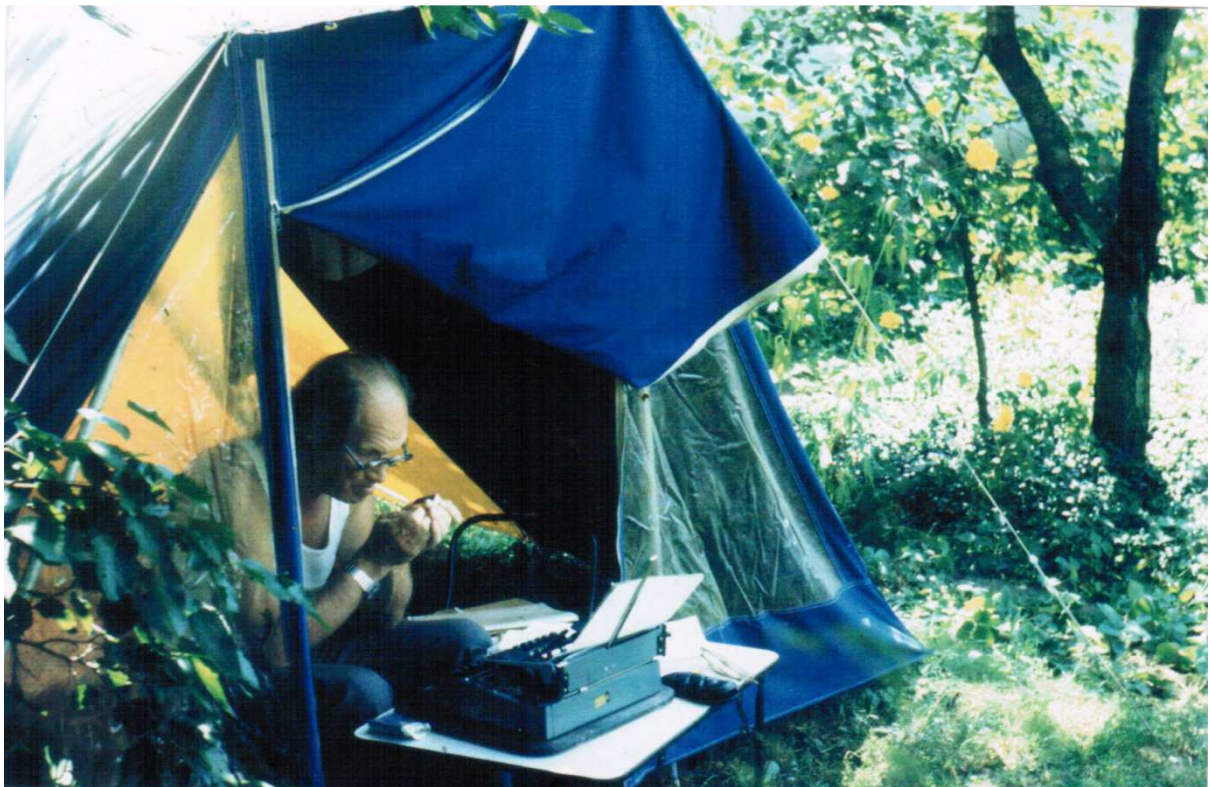

Фото 14. На відпочинку. Село Прохорівка Черкаської області. 1987 рік.

Фото 15. Ю. Полянський з Г. Ігнатченком та В. Сумароковою перед захистом її дисертації.
КДК ім. П. І. Чайковського. 1988 рік.

Фото 16. У класі Ю. Полянського (стоїть). Сидять: І. Кучер, Т. Войтех (концертмейстер).
КДК ім. П. І. Чайковського. 1993 рік.

Найкращим свідченням результативності цього методу навчання, цінності набутих традицій його втілення в конкретних методиках є діяльність вихованців кафедри. Школа професора Ю. Полянського, безумовно, відбулася. Його клас у Київській консерваторії закінчили 24 студенти й аспіранти, багато його учнів із КССМШ ім. М. В. Лисенка продовжили навчання в інших консерваторіях. Традиції авторської школи Ю. Полянського розвивають його учні, прихильники і послідовники.

Активно продовжує педагогічні традиції свого вчителя й В. М. Куликова, яка не тільки працює у класі з фаху, а вже багато років викладає у НМАУ ім. П. І. Чайковського курс методики, розвиваючи традиції, які заклав Ю. Полянський. 2007 року вийшла друком її монографія «Художнє мислення музиканта. Традиції та інновації»¹, яка свідчить про життєздатність і актуальність наукової спадщини її улюбленого вчителя і про їх розвиток у діяльності учнів-послідовників.

Ґрунтуючись на найкращих традиціях видатних вітчизняних виконавських шкіл, його авторська школа відзначається системністю й комплексністю міжпредметних зв'язків, які забезпечуються алгоритмізованими моделями дисциплін, розробленими для кожного предмету. Її цілісність спирається на прогресивний метод комплексного художнього виховання музикантів, яким передбачено вихід на творчу діяльність, формування системи практичних (виконавських) навичок відповідно до творчих завдань у початковій, середній і вищій ланках навчання, взаємозв'язок ланок музичної освіти: школа – училище – вищий навчальний заклад.

В. Куликова пропонує сучасний погляд на алгоритмізовані моделі дисциплін: «Для зручності та наочності весь процес уміщено в таблицю, своєрідну музичну “таблицю Менделєєва”, яка часто відлякує своєю складністю. Але, якщо більш уважно її вивчити, виявляється, що складність ця примарна. Велика інформативність закладена в Алгоритмізованих моделях дисциплін, потребує особливого ставлення до неї. Проглянувши будь яку тему навчального процесу, можна відновити знання, або ж оволодіти ними»².

Аналіз сучасної ситуації з реформування музичної освіти України у зв'язку з інтеграційними процесами входження в європейський простір дає змогу дійти висновку, що при цьому важливо не тільки не втратити національної специфіки музичної дидактики, зумовленої своєрідністю виконавських шкіл, а й актуалізувати досвід прогресивних педагогів-новаторів України, їхні концепції, спрямовані на формування творчої особистості, професійно вихованої й розвиненої. Цікаво, як вписуються в ці процеси національні традиції, чи віддається належне національним пріоритетам у її трансформації, чи не призведуть глобалізація і стандартизація музичної освіти до нівелювання авторських шкіл, у яких зазвичай були розвинені оригінальні творчі концепції?

Щодо ідей Ю. Полянського, відзначимо: вони були спрямовані саме на такі пріоритети, а у запропонованій ним системі музичної дидактики вже у 1990-х роках було передбачено оптимальну модель навчання музиканта-інструменталіста, концертанта і майбутнього педагога, виховання творчої, активної особистості.

На вшанування Юрія Олексійовича Полянського 2003 року Головним управлінням культури і мистецтв Київської міської державної адміністрації було започатковано Київський відкритий конкурс віолончелістів і камерних ансамблів пам'яті Юрія Полянського. Це стало видатною подією у культурно-мистецькому житті сто-

¹ Куликова В. М. Художнє мислення музиканта – традиції та інновації / В. М. Куликова. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2007. – 130 с.

² Там само, с. 56.

лиці. У конкурсі взяли участь обдаровані діти з Польщі, Хорватії, Нової Зеландії та Китаю. Обов'язковим для виконання учасниками молодшої групи став один з етюдів Ю. Полянського.

Визначною подією другого конкурсу (2006) став спеціально написаний до нього «Дует» Є. Станковича, обов'язковий для виконання учасниками старшої групи в номінації віолончелістів.

2015 ювілейний рік особливо багатий різними подіями, присвяченими пам'яті професору Ю. О. Полянського, педагога-реформатора, лідера, організатора багатьох ініціатив у справі перебудови й трансформації музичної освіти в Україні. Серед них – наукові читання і студентські конференції, публікації про його діяльність (зокрема й розділ посібника з історії виконавства¹, рекомендованого Міністерством освіти для вивчення студентами музичних закладів), і цикл концертів «У колі друзів», який організувала В. Куликова за підтримки учнів Ю. Полянського не тільки в Києві, а й за його межами. На завершення 17 жовтня відбувся вечір пам'яті Юрія Олексійовича. Малий зал Академії був переповнений. Зібралися учні, друзі й колеги, його близькі. Це було справжнє свято – свято Дня народження людини, яка, здається, ніби й не залишала нас. Олексій і Сергій Полянські продемонстрували слайди, у яких на любительських, таких живих й щирих фото, ми знову побачили цю сонячну посмішку, цей вдумливий погляд, епізоди, у яких Юрій Олексійович спілкується з учителем, колегами, друзями й учнями. Потім були спогади... і фінальний концерт циклу «У колі друзів». У ньому взяли участь відомі митці – арфістка Н. Ізмайлова, віолончелістки Г. Нужа, Ю. Білоусова, учениці Ю. Полянського, артистки Національної філармонії України Т. М'ястковська та Н. Репянська, молодий викладач Академії, лауреат міжнародних конкурсів А. Полудений, онука Юрія Олексійовича, альтистка Д. Полянська та юні музиканти – учні Київської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату імені М. В. Лисенка, зокрема і його перша випускниця у школі Г. К. Грищенко. Ця подія ще раз продемонструвала, що особистість Учителя – Ю. Полянського, його школа, збагачена діяльністю його учнів і послідовників, продовжують надихати музикантів творчою енергією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дьяченко Н. Г. Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях / Н. Дьяченко, И. Котляревский, Ю. Полянский. – К. : Муз. Україна, 1987. – 110 с.
2. Куликова В. М. Художнє мислення музиканта – традиції та інновації / В. М. Куликова. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2007. – 130 с.
3. Полянська Д. О. Школа Ю. О. Полянського в контексті української музичної дидактики : робота ... магістр музичного мистецтва / Полянська Дар'я Олексіївна ; Нац. муз. академія України ім. П. І. Чайковського. – К., 2009. – 107 с.
4. Рожок В. І. Актуальні проблеми підготовки фахівців у галузі музичного мистецтва / Володимир Рожок // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 47 : Виконавське музикознавство. – Кн. 11. – К., 2005. – С. 6–14.
5. Сумарокова В. Г. Исполнительская школа: традиция, метод, методика / В. Сумарокова // Феномен школи в музично-виконавському мистецтві : міжнародна науково-практична конфе-

---

¹ Сумарокова В. Г. Історія українського віолончельного та контрабасового мистецтва в контексті європейського виконавства [підручник] / В. Сумарокова. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2014. – 200 с.

ренція, 22–23 березня 2005 р. : тези доп. / [ред.-упоряд. М. А. Давидов, В. Г. Сумарокова]. – К., 2005. – С. 7–9.

6. Сумарокова В. Г. История классов виолончели и контрабаса Киевской консерватории в контексте европейского исполнительского искусства / В. Сумарокова // Культурологические проблемы музыкальной украиистики. – Одесса, 1996. – С. 89–103.

7. Сумарокова В. Г. Історія українського віолончельного та контрабасового мистецтва в контексті європейського виконавства [підручник] / В. Сумарокова. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2014. – 200 с.

8. Сумарокова В. Г. Київська віолончельна школа в контексті дидактичних пошуків «ви-переджаючого навчання» / В. Сумарокова // Академія музичної еліти України. Історія та сучасність. До 90-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського / авт.-упоряд. : А. П. Лашенко та ін. – К. : Муз. Україна, 2004. – С. 377–391.

9. Сумарокова В. Г. Київська струнно-смичкова школа в контексті Європейського виконавського мистецтва (віолончель-контрабас) / В. Сумарокова // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 1 : Музичне виконавство. – К., 1999. – С. 38–52.

10. Сумарокова В. Г. «Попереджуюче» навчання (про роль особистості в процесі трансформації дидактичної музичної системи) / В. Сумарокова // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 8 : Музичне виконавство. – Кн. 5. – К., 2000. – С. 44–57.

11. Шамаєва К. І. Віолончеліст С. В. Вільконський (з історії міжслов'янських музичних зв'язків) / К. Шамаєва // Митці. Освіта. Час. – Житомир : Вид. Марини Косенко. – 2005. – С. 80–92.

Сумарокова В. Г. Юрій Алексеевич Полянский – харизматичная личность, лидер, педагог-новатор. Рассмотрена многоспектральная деятельность Ю. А. Полянского – виолончелиста, создателя авторской школы, основанной на лучших традициях отечественной музыкальной педагогики. Творческий путь юбиляра исследуется с позиций становления личности лидера и многосторонности музыканта, судьба которого была сложной и во многом отразила трагические перипетии поколения, родившихся в 1920-е годы прошлого столетия. Акцентируется, что весь разнообразный музыкантский, организаторский и творческий опыт виолончелиста стал фундаментом многоспектральной, новаторской педагогической работы в Киевской консерватории, где особенно ярко вспыхнул его талант. За те годы, что он работал в консерватории, Ю. Полянский стал одним из ведущих педагогов-методистов Украины, известным и за ее пределами, проявил себя как организатор, ученый, педагог. Педагогическая работа была не только самой любимой, но и корректировала и направляла научные поиски. 1970–1980-е годы стали очень важными в творческом развитии личности Ю. Полянского. Он защитил диссертацию «Теоретические основы подготовительного периода обучения скрипачей и виолончелистов» (1972), которая по своим прогрессивным идеям опережала время. Кульминацией научно-методической и педагогической деятельности Ю. Полянского стала организация уникальной кафедры Научных основ музыкального образования, которую он возглавил в 1979 году и руководил в течении десяти лет. Уже в этом статусе он был организатором и участником огромного количества научных конференций, круглых столов, методических разработок в разных городах – Москве, Ленинграде, Ереване, Тбилиси, Ташкенте, Алма-Ате и во многих городах Украины. При жизни Ю. Полянского издано около 50 научных и научно-методических работ. Популярными в педагогической практике являются композиторские произведения Юрия Алексеевича, которые не только интересны в художественном плане, но и в полной мере демонстрируют его прогрессивную методику.

Ключевые слова: авторская школа, комплексный метод воспитания художественного мышления музыканта, опережающее обучение, творческая индивидуальность.

Sumarokova V. H. Yuri Oleksiiovich Poliansky as the Charismatic Leader, Pedagogue, Innovator. We consider the multispectral activities of Yuri Poliansky outstanding professor, prominent cellist, founder of a special pedagogical methodology based on the best traditions of Russian music pedagogy. His creative path is studied from the standpoint of becoming a leader and a versatile musician. Yuri Poliansky's fate was difficult and largely reflected the tragic vicissitudes of the generation born in the 1920's. The article emphasizes that the diverse musical, organizational and creative experience of the cellist became the foundation of his multi-spectral, innovative pedagogical work at Kyiv Conservatory, where his talent really flourished. During his working period at the Conservatory Yu. Poliansky has become one of the leading educators in Ukraine; also his achievements were recognized abroad. He distinguished himself as an organizer, a scientist and a teacher. The educational activities were not only his favourite, but also correcting and guiding in his scientific research. The 1970's and 1980's became very important in the creative development of the personality of Yuri Poliansky. He defended his thesis "The Theoretical Basis for the Preparatory Training Period of Violinists and Cellists" (1972), which offered many progressive ideas ahead of their time. The culmination of Yuri's scientific, methodological and pedagogical activities was the founding of a unique department of the Scientific Foundation of Music Education, which he headed in 1979 and had helmed for ten years. In this status, he was the organizer and participant of the huge number of scientific conferences, roundtables and methodological developments in various cities – Moscow, Leningrad, Yerevan, Tbilisi, Tashkent, Almaty and many cities of Ukraine. In his lifetime Yu. Poliansky has published about 50 scientific and methodological works, and some individual works were published after his death. Teachers often use the musical compositions of Yuri Poliansky, which are not only interesting in terms of their artistry, but also fully demonstrate his advanced pedagogical methods.

Keywords: an author's school, a complex method of education of the artistic thought of musicians, "passing ahead" education, creative individuality.